

mtatkki

Hungarian Academy of Sciences
Centre for Social Sciences
Institute for Minority Studies

A PDF fájlok elektronikusan kereshetőek.

A dokumentum használatával elfogadom az
[Europeana felhasználói szabályzatát](#).

láltatnának keresztények, kik vonakodnának a bálványoknak áldozatot mutatni, — kinzások közt ölessenek meg.

Utódról akarván gondoskodni — Pákráduni Szémbat-ot Áschátár alán fejedelemhez küldötte, hogy ennek Ásken nevű ritka szépségű leányát számára kérje nőül és ezt, miután Árságuninak iratta, fejére koronát tétetett és biborba öltöztette — nőül vette.

Azon időben, mikor a keresztények elleni üldöző rendeletét kiadta, Diocletiantól levelet kapott, melyben ez értésére adta, hogy Ripsima és társai, — a római szűzek a rájuk kiszabott halál elől Örményországba menekültek; azért keresse fel őket és Ripsima kivételével a többit ölesse meg; ezt pedig, ha neki megtetszik, vegye el nőül, ellenkező esetben küldje vissza hozzája. Szorgalmas kutatás után Ripsimát és társait megtalálták egy szőlőhegyen — borsajtóban — elvonulva. Tiridát elbájolva Ripsima szépségétől, nőül akarta venni; de hiába volt minden ígérete, füstbe ment minden kényszer- eszköze és miután látta, hogy az alázatos szűz állhatatosságán meghiusul minden törekvése, kinzások közt mindnyájokat kivégezteti. — Azonban e percztől kezdve, mintha isteni büntetés érte volna a királyt, dúlt lelke rémképeket látott maga előtt, bú s bánat oly mértékben szállta meg szívét, hogy álmában is csak a kegyetlen kivégzést látta. Eme terhes lelki kinzástól menekülendő, vadászatot rendezett; de mihelyt kijut kocsijával a városból, elméje megháborodik, magát sertésnek képzele s dühöngve marcangolja önmagát meg a körülötte levőket; azután a közellévő vadonba menekül.

Ezen büntetés Örményországot nagy bánattal tölté el; de Isten elküldé angyalát, ki egy éjjel tudtára adta a király nővérének Chosztovituchdnak, hogy bátyja mindaddig átok alatt marad, míg Ánág fia a mély veremből ki nem vétetik. Mindenki előtt nevetségesnek tűnt fel ugyan e nyilatkozat; mert azt hitték, hogy Gergely annyi idő alatt bizonyára már elpusztult. Miután ismételt álomlátásairól többször biztosította a főurakat, ezek közül Oda azon felhatalmazással küldetett Ártasádba, hogy Gergelyt, ha ez még életben van, vétesse ki a veremből. Sok kíváncsi gyűlt a verem körül; Oda kötelet bocsáttat le, azután így szólott: „Ha

életben vagy jer ki; mert a te istened parancsolta, hogy tégedet innen kivegyünk.

(A befejező közlemény jövő számunkban.)

Az örmények Erdély kereskedelmében.*)

Szamosujvár levéltárában az első sorszámot egy elfakult okmány viseli a homlokán: I. Apafi Mihály fejedelemnek 1684-iki kereskedési szabadságlevele az örmények számára, kiket tizenkét évvel előbb maga hívott be a szomszéd Havas-Alföldről. „Birodalmunkban — ugymond a fejedelmi okirat — mindenütt, minden városokban, falukban s akármely helyeken is, minden sokadalmakon s vásárokon szabados kereskedések lehessen, árú marhájokkal minden megbántódások nélkül kereskedhessenek, úgy minazonáltal, hogy annuatim száz-száz kordoványokat tartozzanak számunkra készíteni.“

Nemcsak a városi levéltárnak, az erdélyi örménység kereskedelmi tevékenységének is ez az oklevél volt a kiindulási pontja. A távol keletről magukkal hozták Erdélynek új polgárai a kordovány és szattyán kikészítésének iparát s a fejedelmi oltalomlevélnek védelme alatt csakhamar élénk lendületet vett kereskedésök különösen ezekkel a cikkekkel, melyek már a XVII. század végéveiben utat találtak a külföld piacaira is.

Még nagyobb arányokban fejlődött ki egy másik ága kereskedői tevékenységöknek: a szarvasmarha-kereskedés. A XVIII. század közepe táján csak Szamosujvárt már 36 „önállóan vállalkozó polgár“ üzte 43 segéddel. „Az ország legtermékenyebb vidékein, ugymond Horváth Mihály, számos pusztákat birtak haszonbérbe, s azokra kivált Törökországból hajtották az osztrák tartományokba kiszállítandó marhákat.“ — Megjelentek a szarvasmarhákkal Augsburgban, Nürnbergben s Buccarin át egy ideig a velencei tartomá-

*) Ezen érdekes cikket a tudós szerző — kinek alapos, szép dolgozatait folyóiratunkban élvezettel olvassuk, az erdélyrészi magyar Közművelődési Egyesület titkárnak felkérése folytán írta az »Ifju Erdély« című lap számára.

nyokban is. Egy birtokunkban levő egykoru feljegyzés tanuságtétele szerint az erdélyi örmények a mult században évenként átlag mintegy 40,000 darab szarvasmarhát szállítottak a külföldi piacokra. Kereskedésök csak ebben az egy cikkben mintegy ötödfél millió forintot, az akkori viszonyok közt óriási összeget jövedelmezett Magyarországnak és Erdélynek. S az ország legvagyonosbjainak sorába emelte ez az üzletág az örmény családok egynémelyikét is, a Karácsonyiakat, Goroveket, Danieleket stb.

Kapcsolatban e nagy arányu kiviteli kereskedéssel, az erdélyi örmények közvetítették a behozatalt is — a napjainkig fenmaradt számos utlevél tanusága szerint — Boroszlóból, Varsóból, Lipcséből s a külföldnek más piacairól. A főurak elkezdve a gubernátoron és püspökön, általuk vásároltattak be a külföldön egyes cikkeket s bennök találtak egészen megbizható egyéneket egyéb pénzbeli ügyeiknek elintézésére is. „Adjon Isten minden jót Szamosujvárnak“, így kezdi gróf Kornis Sigmond kormányzó 1721-ben egyik levelét, melyben „négy száz hét magyar forintokat“ küld a „Lipsiából hozott portékák“ árában. S Antalffy János püspök 1725-ben adósa lévén száz arannyal egy bécsi „böcsületes Örmény“-nek, Szamosujvár biráját kéri meg, hogy Bécsbe utazása alkalmával egyenlitse ki ezt a tartozást, hozzátevén, hogy „ha egy pár medve bőrt magával elvinne kegyelmed, nagy obligatioval venném, kiket az Pazmanium-beli Collegium P. Regensinek küldenék.“

A forgalmi, pénz- és hitelviszonyokban, az üzleti élet e nagy mozgó tényezőiben beállott forradalomszerű átalakulás készületlenül találta az erdélyi örménységet s ennek folytán bénítólag hatott ipari és kereskedelmi tevékenységére is. S maig sem élte magát egészen bele a megváltozott közgazdasági viszonyokba; csakugy, mint a hazarész polgárságának többi része (csekély kivétellel), maig sem tanult meg egészen számolni a léteért való küzdés hatalmas új anyagi faktoraival. De a közgazdasági válságok keserű leczkéi után találkozunk immár az önerő tudatának, az önbizalomra ébredésnek örvendetes jeleivel. S a kereskedelmi s ipari életének terén megifjúdó Erdélyben bizonyára viszsza fogja szerezni régi, méltó helyét az örménység is!

Dr. MOLNÁR ANTAL.

Örmény lányka.

— Rafaél Pátkánian költeménye. — *)

Láttad-e, a tiszta hold
Mint ragyog a tavaszéjben?
Csillogó barackvirág
Mint mosolyg a lomb' tövében?

Láttál sűrű bokrokon
Nyilni zsenge rózsabimbót —
Hol a nárcisz, lilióm
Köröskörül dúsan nyillott?

Lám, mint rezgő holdsugár,
Ragyogóbb az örmény lányka;
S eperajka bájosabb:
Mint tavasz' tündérvirága!

Lilióm a homlokán,
Viruló arcán a rózsá, —
S bárha szíve lelkesül:
Tiszta fény sugárzik róla.

Mily szerény, ha átvevé
Társa' zengő dahiráját,
S játszi, vig dalok között
El-eljárja bűvös tánczát!

Karcsú bájalakja, mint
Körbe' ringó szép virágszál,
Majd kitérve lebben el —
Majd könnyedén csak odább száll. . .

És az ifju olvadoz' —
Ha rá néz a tánczolóra;
Mig az aggnak fáj, hogy őt
Már az élet' terhe nyomja!

SIMAY JÁNOS.

*) Irói néven: Ká m á r K h á t h i b á. — A költeményben említett „dahira“ egy neme a Keleten divó hangszereknek.